

STANJE MEDICINSKE BIBLIOGRAFIJE BOSNE I HERCEGOVINE - DOSADAŠNJI RAD I SADAŠNJI TRENUTAK

Razmatrajući sadašnji trenutak bibliografije medicinske literature, potrebno je učiniti korak u nazad i sagledati nukleus od kojeg se počelo istraživati, te pokazati dalje smjernice za rad na ovoj vrsti specijalne bibliografije.

Medicinske bibliografije se najčešće nalaze u sklopu opštih bibliografija, bilo da su većeg opsega ili pak samo sporadične bibliografske jedinice. Pisanje specijalne bibliografije ili pak personalnih bibliografija pojedinih medicinskih autora, mnogo je rjeđe susretano. E. Kujundžić (1989) u svom djelu *Građa za bibliografiju povijesti arapsko-islamske medicine*, iznosi podatke o šezdesetdvije bibliografije koje sadrže građu o medicinskom naslijeđu ističući nastojanje Seyyeda Hosseina Nasra kao najambicioznije u pogledu skupljanja prirodoznanstvenog naslijeđa. Proučavanje medicinskog naslijeđa i stalni dotok informacija iz biomedicinske oblasti, već od ranije je postavilo zahtjev inventarisanja, pohranjivanja i katalogiziranja ukupnog znanja te oblasti. Sakupljanje i obrađivanje ogromnog pisanog naslijeđa iz oblasti medicinskih nauka u Bosni i Hercegovini podstaklo je izradu nekoliko kataloga i bibliografija u zadnjih pedeset godina. Valja napomenuti da su se istraživači i bibliografi susretali sa različitim poteškoćama tokom rada, s obzirom na specifičnost bosanskohercegovačkog prostora, utjecaj originalne kulture, neistraženost oblasti tradicionalne medicine i njoj srodnih disciplina, te na bogatstvo istorije zdravstvene kulture.

Obrađivanje kompleksne medicinske građe zahtijevalo je i zahtijeva i posebno obrazovanje, poznavanje struke i nauke, metodologije, orijentalnih jezika itd. Ovom prilikom sa područja Bosne i Hercegovine treba spomenuti nekoliko značajnih imena istraživača.

Osman Asaf Sokolović je u Kalendaru Narodne uzdanice za 1945. godinu objavio rad pod naslovom *Orijentalne medicinske knjige moje knjižnice*. Obradio je četrdeset rukopisa i petnaest štampanih djela, koja nedvojbeno pokazuju da se u BiH njegovala orijentalna medicina. Sam autor ističe vrijednosti rukopisa na arapskom i turskom jeziku, koji pokazuju da se mogu adaptirati u savremene tokove medicinske nauke i metodologije.

Dalja istraživanja takođe sa područja istorije medicine izvršili su Kasim Dobrača i Salih Trako, bazirajući ih na turskim, arapskim i perzijskim rukopisima. Dobrača je na Prvom kongresu za istoriju zdravstvene kulture 1970, podnio referat o orijentalnim rukopisnim djelima u Gazi Husrevbegovoj biblioteci. On daje detaljan opis četrdesetdva djela obuhvatajući i

Poslanikovu medicinu, Ibn Sinaov *Kanun*, kao i zbirke recepata za liječenje raznih bolesti pisanih na turskom jeziku.

Salih Trako je dao veliki doprinos izdavanjem Kataloga rukopisa iz medicine, farmakologije i higijene u Orijentalnom institutu u Sarajevu (1984). Ovaj rad se odnosi na stotinjak rukopisa iz pomenutih oblasti, koji su se do požara u maju 1992. čuvali u Orijentalnom institutu u Sarajevu.

U Katalogu arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Hercegovačkog arhiva, koji je izradio Hivzija Hasandedić, takođe se nalaze brojni podaci za područja medicine, istorije medicine i farmakologije. Interesantna je inkorporiranost rasprava koje se odnose na medicinu sa djelima iz dogmatike, književnosti, filozofije, filologije, u jednom istom rukopisu. Od 756 obrađenih rukopisa devet su čisto medicinski.

Da se na ovim prostorima sakupljala i građa za orijentalnu bibliografiju o veterini pokazuje rad čuvenog mesnevhana Fejzullah ef. Hadžibajrića o bajtarnamama (1982). Bajtarname su orijentalne veterinarske knjige odnosno turske veterinarske ljekaruše. Autor je još davne 1954. godine, za potrebe Veterinarskog fakulteta počeo sakupljati i obrađivati bajtarname.

Doprinos medicinskoj bibliografiji dao je dr Risto Jeremić, čuveni ljekar i istraživač zdravstvenih prilika na ovim prostorima. Njegovu bibliografiju radova obradio je B. Čulić 1952.

Nadalje se mora istaći uticaj franjevaca i njihov ogroman doprinos medicini na tlu Bosne i Hercegovine, i istaknuti ime Fra Mate Nikolića.

Značajan napor na izradi medicinske bibliografije uradili su 1984. godine Samuel Elazar i Ajnija Omanić izdajući *Bibliografiju medicinskih djela u SR BiH do 1895*. Bibliografija je urađena na bazi kataloških listića.

Najnoviji pokušaj pisanja bosanskohercegovačke medicinske bibliografije, vezan je za ime Vladimira Stolića i ratnu 1993. godinu, a rad se nalazi u štampi.

Potrebno je još napomenuti da su pojedini fakulteti medicinske grupacije takođe izdavali bibliografije svojih nastavnika i saradnika pa se kao ilustracija može uzeti opsežna bibliografija radova sa Medicinskog fakulteta u Sarajevu za period 1971-1985.

U cilju što preciznijeg obavještanja o izdavačkoj djelatnosti, što je jedan od osnovnih zadataka NUB BiH i u ratu je nastavljen rad na tekućoj bibliografiji iz različitih oblasti. Literatura u NUB BiH obrađivana je u okvirima obaveznog primjerka.

Danas su problemi sa kojima se susreću bibliografi znatno veći, ako se ima u vidu devastiranost fondova, neadekvatan smještaj, nedostatak kadrova itd. Svaki napor na sakupljanju bibliografske građe pojačan je sadašnjim aktuelnim trenutkom kojeg diktiraju ratni uslovi. Iz svega izvedenog slijedi da ne možemo uskoro očekivati medicinsku bibliografiju, urađenu kako to zahtijevaju standardi. Usprkos tome ohrabruje činjenica da su ratna monografska izdanja iz oblasti medicine brojna, kao i magistarski radovi i doktorati. Specifičnost uslova života i ratne okolnosti donijela je izmijenjenu strukturu u zastupljenosti pojedinih grana medicine, što se takođe može smatrati obilježjem buduće medicinske bibliografije (npr. neke

grane kao hirurgija sa svim svojim disciplinama, psihologija, zdravstveni odgoj i istorija medicine, mogle bi biti više zastupljene nego ranije).

Da bi se dobila što kompletnija medicinska bibliografija potrebno je uvezati sve ono što je do sada rađeno sa tekućim nastojanjima, jer je cilj medicinske bibliografije da zaokruži odnosno da rakurs medicinskog znanja na kraju dvadesetog stoljeća na prostorima BiH.

IZVORI I LITERATURA

1. DOBRAČA, Kasim : Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begova biblioteka, sv. I, Sarajevo, 1963.
2. ČULIĆ, Branko : Bibliografija radova dr-a Riste Jeremića. u : Život, Sarajevo, 1, 1952, 1, 3, str. 202-205.
3. HASANDEDIĆ, Hivzija : Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa, Mostar, 1977.
4. HADŽIBAJRIĆ, Fejzullah : Bajtarname - orijentalne veterinarske knjige, Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, knj. VII-VIII, str. 77-88.
5. DOBRAČA, Kasim : Orijentalni medicinski rukopisi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, Anali GHB, knj. VII-VIII, str. 57-76.
6. SOKOLOVIĆ, Osman Asaf : Orijentalne medicinske knjige moje knjižnice. Sarajevo, 1945.
7. KUJUNDŽIĆ, Enes, Milićević, N., Rešidbegović, A. : Prilog bibliografiji bibliografija Bosne i Hercegovine. Sarajevo : Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 1994.
8. KUJUNDŽIĆ, Enes : Građa za bibliografiju povijesti arapsko-islamske medicine, Sarajevo 1989. U štampi.